

Shahid Chamran
University of Ahvaz

Journal of Studies in Library and Information Science (JSLIS)

 10.22055/SLIS.2023.13113.1065

Research Paper

Information combinations theory: depth and range (theory and practical dimensions) of Information in Information combinations

Gholamreza Heidari¹

1. PhD, Associate Professor in knowledge and information science, RaziUniversity, Kermanshah, Iran

Article Info.

Received: 2018/10/20

Accepted: 2020/06/24

Abstract

Background and Objectives: The purpose of this research is to show the place of information and the power of the bill and the expansion and return of information combinations in both the general and public space in the information society, and especially in the specialized context of information science and epistemology.

Methodology: ience and epistemology.

Methodology: The depth and scope of a subject area can be examined from different angles. Examining a concept through combinations and words that are compatible with it is one of these methods.

The design of this viewpoint, while relying on the researcher's writings and studies, is more of a revelation.

Necessity and innovation: the depth, scope and position of the concept of information can be clarified and traced to a great extent through the existing and accompanying combinations. In this regard, in the present article, all kinds of information combinations have been investigated and scrutinized in a creative way. This kind of look at information is the result of inner concern and continuous and long study, reflection, and a kind of discovery and intuition about the place of information.

Findings: Billing and expansion of existing compounds, comprehensiveness of these compounds, their analysis and attention to information as the focus and center of gravity of these compounds, many

messages and requirements for all cognitive and practical dimensions of the field. It will have information science and epistemology (information science and management) and will show many topics. Recognizing and focusing on the priorities of the information process in the field and understanding the difference of the information process in different fields, the relationships of information with different categories, and especially the inter-discipline relationships of information, the openness of the concept of information and multi-faceted attention to it. Knowing the dimensions and aspects of information in the range of various combinations and fields of study, understanding the dominant paradigm of information and information, research and educational priorities, analysis of information issues and challenges and information barriers, the place of information, the use of information, the future information, and how to develop theorizing in information, are some of these topics.

Discussion: Finally, it should be remembered that in this article, only sections of the endless and extensive combinations of information are displayed with an emphasis on the disciplinary space of information science and epistemology; which is an example of the ubiquitous presence of information in the fabric of the universe and our times.

Keywords: *interoperability, information integration, technical interoperability, organizational interoperability, semantic interoperability.*

***Corresponding author:** Email: ghrhaidari@gmail.com

How to Cite:

Heidari, G. (2022). Information combinations theory: depth and range (theory and practical dimensions) of Information in Information combinations. *Journal of Studies in Library and Information Science*, 14(2): 1-21.

نظریه‌ی ترکیبات اطلاعات: نمایشی از عمق و گستره‌ی اطلاعات در ترکیبات اطلاعات

غلامرضا حیدری^۱

۱. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

اطلاعات مقاله

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۷/۲۸

چکیده

هدف: هدف این پژوهش، نشان دادن جایگاه اطلاعات و قدرت قبض و بسط و رفت و برگشت ترکیبات اطلاعات در هر دو فضای کلی و عمومی در جامعه‌ی اطلاعاتی و به خصوص در بستر جزئی و تخصصی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی است.

روش‌شناسی: عمق و گستره‌ی یک حوزه‌ی موضوعی از زوایای مختلف قابل بررسی است. بررسی یک مفهوم از طریق ترکیبات و کلماتی که با آن هم‌نشینی و هم‌آیندی دارند، یکی از این روش‌هاست. طرح این نظرگاه، ضمن متکی بودن به نوشتجات و مطالعات پژوهشگر، بیشتر حالت مکاشفه‌ای دارد.

یافته‌ها: قبض و بسط ترکیبات موجود، جامعیت بخشیدن به این ترکیبات، تحلیل آن‌ها و توجه به اطلاعات به عنوان کانون و مرکز نقل این ترکیبات، پیغام‌ها و استلزامات زیادی برای تمامی ابعاد شناختی و کاربردی حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی (علم و مدیریت اطلاعات) خواهد داشت و موضوعات زیادی را نمایان خواهد کرد. شناخت و تمرکز بر اولویت‌های فرایند اطلاعات در رشته و درک تفاوت فرایند اطلاعات در حوزه‌های مختلف، روابط اطلاعات با مقوله‌های مختلف، و به خصوص روابط میان رشته‌ای اطلاعات، گشودگی مفهوم اطلاعات و توجه چندسویه به آن، شناخت ابعاد و وجوه اطلاعات در گستره‌ی انواع ترکیبات و حوزه‌های مطالعاتی، درک پارادایم غالب اطلاعات و اولویت‌های اطلاعاتی، پژوهشی و آموزشی، تحلیل مسائل و چالش‌های اطلاعاتی و موانع اطلاعات، جایگاه اطلاعات، کاربرد اطلاعات، آینده‌ی اطلاعات، و چگونگی بسط نظریه‌پردازی در اطلاعات، تعدادی از این موضوعات هستند.

نتیجه‌گیری: در آخر باید یادآوری شود که در این مقاله تنها برش‌هایی از ترکیبات بی‌پایان و گسترده‌ی اطلاعات با تأکید بر فضای رشته‌ای علم اطلاعات و دانش‌شناسی به نمایش گذاشته شده است؛ که نمونه‌ای از حضور همه‌جانبه‌ی اطلاعات در تار و پود جهان هستی و روزگار ماست.

کلیدواژه‌ها: جایگاه اطلاعات، ترکیبات اطلاعات، قلمرو اطلاعات، کاربرد اطلاعات، روابط میان رشته‌ای اطلاعات، موانع اطلاعات.

*نویسنده مسئول

ایمیل: ghrhaidari@gmail.com

استناد به این مقاله:

حیدری، غلامرضا (۱۴۰۱). نظریه‌ی ترکیبات اطلاعات: نمایشی از عمق و گستره‌ی اطلاعات در ترکیبات اطلاعات. مطالعات کتابداری

و علم اطلاعات، ۱۴ (۲): ۲۱-۱

مقدمه و بیان مسئله

یکی از دغدغه‌های همیشگی متخصصان اطلاعات این است که جایگاه اطلاعات کجاست؟ به راستی با چه روش یا روش‌هایی می‌توان مفهوم و ابعاد و وجوه شناختی و کاربردی اطلاعات را مطالعه و روشن‌تر کرد؟ در این راستا پژوهشگران به روش‌های مختلفی روی آورده‌اند و روش‌های زیادی هم قابل تصور است. از جمله‌ی این روش‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

بررسی متون چاپی و الکترونیکی، بررسی‌های تاریخی، تحلیل‌های منطقی و فلسفی، بررسی‌های پیمایشی و سنجش دیدگاه افراد، استفاده از تجربیات حوزه‌های قدیمی‌تر، بررسی کلمات و مفاهیم مترادف و مشابه، بررسی حقیقت اطلاعات، هم‌آیندی واژگان به روش تحلیل استنادی، تحلیل محتوای تعاریف اطلاعات، مرور پیشینه‌های مطالعات، بررسی اطلاعات در زبان‌ها و فرهنگ‌های مختلف، در جغرافیاهای مختلف، در فرهنگ ایرانی-اسلامی، در علم اطلاعات، در دیگر رشته‌ها، در پیوستار داده-اطلاعات-دانش-خرد، در گونه‌شناسی اطلاعات، در نام سازمان‌ها و نهادها، نام برنامه‌های درسی و آموزشی، نام گروه‌ها و دانشکده‌ها، در اسامی رشته، محورهای پژوهشی و حوزه‌های مطالعاتی، تحلیل روابط میان رشته‌ای، بررسی مبانی و فلسفه‌ی اطلاعات، بررسی اهمیت اطلاعات در جامعه، بررسی کاربردهای اطلاعات، و در بررسی آینده‌ی اطلاعات.

همان‌طور که ذکر شد ابعاد، گستره، قلمرو و دامنه‌ی یک حوزه‌ی موضوعی از زوایای مختلف و با روش‌های مختلف قابل بررسی است. در این بین یک روش خلاقانه که موضوع نوشتار حاضر است، بررسی مفهوم اطلاعات از طریق ترکیبات و کلماتی است که با آن هم‌نشینی و هم‌آیندی دارند. این روش، یکی از روش‌های بررسی اطلاعات و ابعاد و وجوه آن است؛ که برای نخستین بار در این مقاله مورد توجه قرار گرفته است. مطالعه‌ی هم‌آیندی واژگان در علم‌سنجی هم می‌تواند مکمل این روش باشد و ابعاد تازه‌ای از آن را نمایان سازد.

این نوشتار بر آن است که عمق، گستره و جایگاه هر اصطلاح یا مفهوم را می‌توان از طریق ترکیبات موجود و همراه آن، تا حدود زیادی روشن و پی‌گیری کرد. یا حداقل این روش می‌تواند به عنوان یک روش در کنار دیگر زوایای توجه به یک مفهوم، مورد توجه و تأمل قرار گیرد. این موضوع آن قدر بدیهی است که حتی در مناسبات ساده‌ی اجتماعی هم مورد توجه است. برای مثال گاهی برای شناخت دقیق‌تر یک فرد به ارتباطات و نزدیکان او توجه می‌کنند و درباره‌ی کسانی که با آن فرد هم‌نشینی بیشتری دارند، سؤال می‌شود.

لازم به توضیح نیست که یکی از مقوله‌های مهم دنیای امروز مفهوم اطلاعات است که هم در انتخاب عناوین «عصر اطلاعات» و «جامعه‌ی اطلاعاتی» برای عصر حاضر، نمود برجسته‌ای پیدا کرده است و هم به عنوان یک رشته‌ی علمی و دانشگاهی (علم و مدیریت اطلاعات) در سراسر جهان قابل توجه و تأمل بیشتر قرار گرفته است. اطلاعات و تعامل انسان با اطلاعات، در طول تاریخ بشر همواره وجود داشته و مورد توجه بوده است. این موضوع امروزه با ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی و دهکده‌ی جهانی که خود حاصل فرو افتادن حصار اطلاعات و تبادل آسان اطلاعات، بدون محدودیت‌های زمانی، مکانی و محملی است، شکل پیچیده‌تر و گسترده‌تری پیدا کرده است؛ به گونه‌ای که این مفهوم امروزه دیگر نه تنها یک مفهوم مجزا و منزوی نیست؛ بلکه در قالب ترکیبات اطلاعات، با مفاهیم عمده و اصلی جهان امروز، ارتباطی عمیق و ناگسستنی پیدا کرده است. گستردگی ترکیبات اطلاعات در عصر حاضر علاوه بر تمامی پیغام‌ها و اشارات و الزامات دیگر، بیانگر اهمیت و جایگاه این مفهوم به عنوان مرکز ثقل تمامی ترکیبات موجود و اهمیت آن در دنیای امروز است؛ طوری که می‌توان گفت که اطلاعات واژه‌ای است که زمان آن فرارسیده است.

مسئله این جاست که علی‌رغم بسامد بالای استفاده از کلمه‌ی اطلاعات (به میزان استفاده از ترکیبات اطلاعات در همین چند پاراگراف دقت کنید!) به خصوص همراه با جامعه، فناوری و در ترکیب با عصر حاضر و در دنیای امروز، عمق، گستره،

۲. صفت خلاقانه از آن جهت به این روش اطلاق می‌شود که تاکنون کسی به آن توجه نکرده است. شاید این نوع نگاه به اطلاعات برای خود اطلاعات، و فارغ از دلبستگی‌ها و جهت‌گیری‌های معمول اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و مانند آن، حاصل دغدغه‌های درونی و مطالعه‌ی مستمر و طولانی، تأمل، و نوعی کشف و شهود درباره‌ی جایگاه اطلاعات است.

طبیعت و دامنه‌ی اطلاعات هنوز هم به خوبی تبیین نشده است. این مسئله به خصوص برای حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی چالشی بزرگ و حیاتی است. در این راستا، این پژوهش بر آن است که قبض و بسط ترکیبات اطلاعات، ابعاد و وجوه اطلاعات را نمایان تر خواهد ساخت؛ و حتی فراتر از آن، نظریه‌ی ترکیبات اطلاعات، بیانگر عمق و گستره‌ی نفوذ و چنبره‌ی اطلاعات در تاروپود جهان هستی است.

گستره‌ی ترکیبات اطلاعات تا آن جاست که امروزه می‌توان از انواع ترکیبات اطلاعات صحبت کرد. ترکیبات عمومی زیادی در ذیل ترکیب کلی جامعه‌ی اطلاعاتی توسط افراد مورد استفاده قرار می‌گیرند. یکی از انواع ترکیبات معمول و شناخته شده در علم و مدیریت اطلاعات ترکیباتی است که در فرایند اطلاعات وجود دارد؛ حتی خود فرایند اطلاعات با اسامی و ترکیبات مختلفی قابل ارائه و توجه است. یکی دیگر از انواع ترکیبات اطلاعات، ترکیب گسترده و عمیق این مفهوم با حوزه‌ها و رشته‌های علمی است که از یک سو - و هرگاه از زاویه‌ی رشته‌ای و تخصصی به آن پرداخته و اطلاعات به آن اضافه شود - بیانگر ابعاد مطالعاتی رشته‌ی اطلاعات به طور خاص و پایه است، و از سوی دیگر چنانچه اطلاعات در آغاز ترکیب ظاهر شود، هم می‌توان، از آن به عنوان بسط رشته‌ای و گرایش توجه کرد، و هم پیغامی برای تمام رشته‌هاست که این ترکیب را به عنوان بخش عمده‌ای از رشته‌ی خود مورد توجه قرار دهند. به علاوه، جزئیات ترکیبات در ذیل این ترکیبات اصلی، ابعاد موضوعی اطلاعات را به سوی پیچیدگی بیشتر و عمق این ارتباطات سوق می‌دهد. ترکیب اطلاعات با رشته‌های علمی به صورت ترکیب با «واو» نیز یکی از انواع این ترکیبات است. از سوی دیگر، یکی از ابعاد مغفول مانده‌ی ترکیبات اطلاعات در توجه به ترکیبات منفی، قابل مشاهده است. ترکیبات منفی و بررسی جامع آن‌ها ابعاد و وجوه موانع اطلاعاتی را نمایان تر خواهد ساخت. از دیگر انواع ترکیبات می‌توان به ترکیبات داغ و پر کاربرد، ترکیبات موجود در نام دانشکده‌ها، گروه‌ها، گرایش‌های تخصصی، دروس آموزشی، حوزه‌های پژوهشی، سرتیترهای کلیدی در متون حوزه‌ی اطلاعات و سرفصل‌های دروس، نظریه-های اطلاعات و دیگر ترکیبات و عباراتی اشاره کرد که به نوعی با آبرمفهوم اطلاعات پیوند خورده‌اند.

کار روی ترکیبات اطلاعات راه درازی در پیش دارد و این پژوهش یک قدم ابتدایی محسوب می‌شود. هدف اصلی این پژوهش، نشان دادن قدرت قبض و بسط و رفت و برگشت این ترکیبات در هر دو فضای کلی و عمومی در جامعه‌ی اطلاعاتی و جزئی و تخصصی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی است. در فضای کلی جامعه‌ی اطلاعاتی، از آن جا که اطلاعات مرکز ثقل جامعه و تمامی مسائل و موضوعات آن است، موضوعات و مسائل روز و مبتلابه را می‌توان با ترکیبات عمومی اطلاعات تحلیل و تبیین کرد؛ به گونه‌ای که حتی به نظر می‌رسد تحلیل مسائل جامعه‌ی اطلاعاتی با ترکیبات اطلاعات از دیگر انواع تحلیل‌ها به حقیقت نزدیک تر است. علاوه بر تحلیل مسائل جامعه‌ی اطلاعاتی در ترکیبات عمومی، در فضای تخصصی رشته-ای، در علم اطلاعات و دانش‌شناسی هم که در این مقاله بیشتر بر آن تأکید شده است، تحلیل ترکیبات اطلاعات، تمامی بخش‌های این حوزه، از نام تا دانشکده‌ی اطلاعات را در بر می‌گیرد. این نفوذ همه جانبه، بیانگر کانونی بودن و اهمیت و جایگاه اطلاعات در بین ترکیبات موجود در علم و مدیریت اطلاعات است. باید دید در بین ترکیبات موجود، ترکیبات داغ بر اساس پارادایم غالب زمان کدام‌ها هستند؟ به نظر می‌رسد برای اساس می‌توان تمام ابعاد رشته را تحلیل کرد. برای نمونه می‌توان اولویت‌های اطلاعاتی یا نقاط کانونی در این ترکیبات و اولویت‌های پژوهشی را شناسایی و تدوین کرد. از این رو، هر یک از ترکیبات فوق می‌تواند در محور موضوعات آموزشی و پژوهشی این حوزه قرار بگیرد. بدیهی است قبض و بسط ترکیبات موجود و جامعیت بخشیدن به این ترکیبات و توجه به اطلاعات به عنوان کانون و مرکز ثقل این ترکیبات، پیغام‌ها و استلزامات زیادی برای ابعاد شناختی و کاربردی حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی (علم و مدیریت اطلاعات) و پاسخگویی به چالش‌ها و مسائل موجود در این حوزه خواهد داشت و موضوعات زیادی را نمایان خواهد کرد. تمرکز بر اولویت‌های فرایند اطلاعات در رشته و درک تفاوت فرایند اطلاعات در حوزه‌های مختلف، روابط اطلاعات با مقوله‌های مختلف، روابط میان رشته‌ای اطلاعات، گشودگی مفهوم اطلاعات و توجه چندسویه به آن، شناخت ابعاد و وجوه اطلاعات در گستره‌ی انواع ترکیبات و حوزه‌های مطالعاتی، درک پارادایم غالب اطلاعات و اولویت‌های اطلاعاتی، پژوهشی و آموزشی، مسائل و چالش-های اطلاعاتی و موانع اطلاعات، کاربرد اطلاعات، آینده‌ی اطلاعات، و چگونگی بسط نظریه‌پردازی در اطلاعات، تعدادی از این موضوعات هستند.

باید یادآوری شود که در این مقاله تنها برش‌هایی از ترکیبات گسترده‌ی اطلاعات با تأکید بر فضای رشته‌ای علم اطلاعات و دانش‌شناسی به نمایش گذاشته شده است. عمق و گستره‌ی نفوذ این ترکیبات در فضاهای عمومی و تخصصی بیانگر حضور همه‌جانبه‌ی اطلاعات در تار و پود جهان هستی، حداقل در روزگار ماست. برخی از مهم‌ترین انواع ترکیبات اطلاعات و جزئیات هر یک از آن‌ها در ادامه مورد توجه قرار گرفته است.

ترکیبات عمومی اطلاعات

در سیر تحول جوامع از سنتی و صنعتی به اطلاعاتی، عصر حاضر را عصر اطلاعات نام‌گذاری کرده‌اند. اکنون و در آینده‌ی نزدیک، بیشترین فعالیت‌های بشری حول محور فعالیت‌ها و خدمات اطلاعاتی و دانشی می‌چرخد، برای همین است که جوامع جدید را جوامع اطلاعاتی نام‌گذاری کرده‌اند. از این رو، در این محور می‌توان به ترکیبات عمومی و شناخته شده‌ای همچون عصر اطلاعات و دانش، جامعه‌ی اطلاعاتی و دانشی، اقتصاد اطلاعاتی و دانشی، و مانند آن اشاره کرد. انفجار اطلاعات یا فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی هم از ترکیبات مهم و پربسامد عصر حاضر هستند. اصطلاحات و ترکیبات جنگ اطلاعاتی و تحریم اطلاعاتی هم در حال صعود هستند. به علاوه و در ذیل این ترکیبات عمومی فراگیر، سه ترکیب عمده و اصلی علم اطلاعات، فناوری اطلاعات و مدیریت اطلاعات را می‌توان از مهم‌ترین ترکیبات عمومی اطلاعات به حساب آورد. در این ترکیبات می‌توان ادعا کرد پارادایم غالب و مسئله‌ی اصلی جهان اطلاعاتی امروز ما، اطلاعات و دانش است. ما در ذیل فضا و میدان کلی اطلاعات قرار داریم و تمام فعالیت‌های ما خواسته یا ناخواسته، و آگاهانه یا ناآگاهانه، به نوعی تحت تأثیر این فضا خواهد بود. تمام فرصت‌ها و تهدیدهای جامعه‌ی امروز ما اطلاعاتی است. برای مثال اشاره می‌شود که جنگ آینده جنگ اطلاعاتی و نرم خواهد بود. همین الان هم این مسئله به روشنی نمایان شده است. در مقابل، اطلاعات می‌تواند رشته‌ی پیوند دهنده و نوری باشد در دل تاریکی‌های این جهان تکنولوژی زده و گسسته، تا ما راهمان را پیدا کنیم؛ برای همین حتی پیشنهاد شده که روش توجه و پژوهش در مسائل هم اطلاعاتی باشد (روش تحلیل اطلاع‌شناختی در مقاله‌ای با همین نام توسط دکتر حری تبیین شده است). این موارد استلزامات و پیغام‌ها و تفاسیر زیادی برای جوامع و حوزه‌های علمی به دنبال دارد.

در یک برداشت از اطلاعات که من آن را معادل علم و دانش و حتی ابعاد شناختی تکنولوژی می‌دانم. علم اطلاعات می‌تواند از همه‌ی علوم در مقابل فناوری‌زدگی دفاع کند و نماینده‌ی وجوه انسانی در ترکیب علم و اطلاعات و فناوری باشد. گسیختگی و جزء جزء شدن هر روزه‌ی علوم و دانش‌ها، و در مقابل هجوم فزاینده‌ی فناوری‌های نوین، می‌رود تا علم، دانش و اطلاعات را در طوفان فناوری غرق کند و انسان را به زانو در آورد؛ و حتی بیم آن می‌رود که بشر توسط تکنولوژی محاصره و انسانیت او نابود شود، در این بین اطلاعات قادر است ارتباط پایه و اساسی بین علوم را برقرار کند و همبستگی درونی علم در مقابل فناوری را تضمین کند. این کار در توجه به فلسفه‌ی تکنولوژی میسر می‌شود. با توجه به فلسفه‌ی تکنولوژی (به ترکیب علم و فناوری اطلاعات توجه کنید) اطلاعات می‌تواند به تکنولوژی جهت بدهد و وجوه انسانی جهان ما را تقویت کند.

در این بخش و در بُعد جامعه‌ی اطلاعاتی، تنها به یک نمونه از تحلیل‌هایی که با استفاده از ترکیبات اطلاعات قابل حصول است، اشاره می‌شود. همان‌طور که در جریان اخبار و مسائل مطرح جهان امروز قرار دارید، یکی از اتفاقات پر سر و صدای اخیر، جنبش، بیداری و اعتراضات، و خیزش ملت‌ها در کشورهای دور و به خصوص نزدیک ماست که عمدتاً هم مسلمان هستند. این موضوع به صورت‌های مختلفی تحلیل می‌شود. دولت مردان ما که نگرش اسلامی و ایرانی دارند بیشتر دوست دارند مجموع این رخدادها را بهار اسلامی بنامند. اعراب هم که نگرش ناسیونالیستی دارند و یا شاید چون این حوادث بیشتر در کشورهای عربی روی می‌دهد، آن را بهار عربی می‌گویند. با توجه به رویکرد مورد نظر این پژوهش، به نظر می‌رسد استفاده از ترکیب «بهار اطلاعاتی» نسبت به بهار اسلامی یا عربی - که شاید حاوی سوگرفتن‌های ایدئولوژیکی و ملی باشد - بیشتر و بهتر تبیین‌کننده‌ی اتفاقاتی است که در سال‌های اخیر در کشورهای اسلامی و عربی اتفاق افتاده و در جریان است. قدرت تحلیل با ترکیبات اطلاعات، در میزان نزدیکی و قرب آن به حقیقت و واقعیت‌های موجود است. لازم به ذکر است که

چون این مقاله بیشتر بر ترکیبات تخصصی اطلاعات تمرکز دارد به ذکر همین یک مورد در این باره اکتفا می‌شود و در ادامه ترکیبات تخصصی اطلاعات به تفصیل مورد توجه قرار می‌گیرند.

ترکیبات فرایند اطلاعات

عنوان این نوع از ترکیبات با عبارات دیگری هم قابل بیان است: چرخه‌ی اطلاعات، زنجیره‌ی اطلاعات، جریان اطلاعات، تبدیل اطلاعات، انتقال اطلاعات، و مبادله‌ی اطلاعات، تعدادی از مترادف‌های فرایند اطلاعات هستند.

این فرایند در حوزه‌های مختلف با توجه به فلسفه‌ی هر رشته، الگوها و برداشت‌های مختلف و واقعیت‌های موجود در هر حوزه، صورت‌های مختلفی به خود می‌گیرد که به طور کلی با آن جریانی که در علم و مدیریت اطلاعات وجود دارد، متفاوت است. برای مثال در الگوهای مدیریت دانش که بیشتر رویکرد تجاری دارند یا در فرایند یادگیری در آموزش، این مراحل شامل موارد متفاوتی است.

حتی در رشته‌ی ما هم هر یک از ترکیبات فرایند اطلاعات به صورت بالقوه و بالفعل موضوع مطالعات و پژوهش‌های گسترده و مجزایی است. سؤالات زیادی راجع به چندپارگی و یکپارچگی این فرایند وجود دارد. برای مثال بررسی‌های تاریخی و فلسفی بیانگر آن است که در دوره‌های تاریخی مختلف روی یک یا تعدادی از این ترکیبات تأکید بیشتری شده است. همچنین لازم به ذکر است که ترکیبات موجود در فرایند اطلاعات قابل قبض و بسط و کم و زیاد شدن هستند.

مدیریت اطلاعات در علم اطلاعات و دانش‌شناسی به صورت سنتی شامل مدیریت فرایند کلاسیک اطلاعات می‌شود. این فرایند در دروس پایه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی به صورت مجموعه‌سازی، سازماندهی و مرجع نمود یافته بود. این فرایند در یک مرحله‌ی دیگر شامل برخی موارد دیگر و بیشتر هم شد. از جمله فراهم‌آوری اطلاعات، سازماندهی اطلاعات، اشاعه‌ی اطلاعات، استفاده از اطلاعات، جستجوی اطلاعات، ارزیابی اطلاعات و مانند آن. در یک نگاه نو می‌توان این فرایند را از محدودیت‌های تاریخی و موضوعی خارج کرد و موارد دیگری را هم به آن افزود. مهم‌ترین فرایندهای سنتی و نوین اطلاعات و دانش را می‌توان شامل موارد زیر دانست؛ هرچند ادعایی در مورد کامل بودن این فرایند وجود ندارد و روشن است که همچنان قابل قبض و بسط است:

تولید اطلاعات	ذخیره‌ی اطلاعات	توزیع و اشاعه‌ی اطلاعات
شناخت نیازهای اطلاعاتی	بازیابی اطلاعات	تصفیه‌ی اطلاعات
فراهم‌آوری اطلاعات	جستجوی اطلاعات	ارزشیابی اطلاعات (ارزیابی اطلاعات)
پردازش و تحلیل اطلاعات	دسترسی به اطلاعات	
سازماندهی اطلاعات	استفاده از اطلاعات	

همچنین تک تک ترکیبات موجود در فرایند اطلاعات را می‌توان به عنوان زیرشاخه‌هایی از این ترکیبات به جزئیات بیشتر و ریزتری بسط داد. گاهی گستردگی بیش از حد، و وجود پراکندگی و آشفتگی در این فرایند باعث طرح این سؤال می‌شود که آیا کار تخصصی روی کل و گستره‌ی چرخه‌ی اطلاعات سودمند است؟ مسلماً این کار در صورتی سودمندتر خواهد بود که تعریف اطلاعات و هدف آن مبتنی بر یک بستر و موضوع خاص باشد. یعنی فلسفه‌ای برای آن وجود داشته باشد. چنانچه هدف و تعریف اطلاعات برای ما اقتصادی باشد، ولیکن در عمل روی اطلاعات حقوقی تمرکز صورت بگیرد، نتیجه‌ی شایانی به دست نخواهد آمد. کار روی فرایند اطلاعات بدون هدف و انگیزه‌ی خاص، پژوهشگر و جامعه را دچار آلودگی اطلاعات و بی‌نتیجه بودن تلاش‌ها می‌کند. برای مثال در کلاس‌های درس و به هنگام بحث از مدیریت اطلاعات مباحث متفاوتی مطرح می‌شود که بیانگر پراکنده‌کاری و عدم تمرکز بر هدفی واحد است. مفهوم اطلاعات بسیار فرار و گسترده است و بدون تعیین حد و مرز و هدف مشخص، در بسترهای موضوعی مختلف، نتیجه گرفتن از آن ناممکن است. تأکید بر مدیریت اطلاعات به طور کلی و بدون تأکید بر بستری مشخص ممکن است بی‌محتوا بشود؛ هر چند رشته‌ی

ما بیشتر به دانش مدون و مضبوط و Document نظر دارد. از این رو، حتی به هنگام سؤال از مفهوم اطلاعات، ابتدا باید پرسیده شود منظور و هدف شما از این مفهوم چیست؟ و سؤال اطلاعات چیست را با سؤال چرا می‌خواهید بدانید اطلاعات چیست؟ کامل کرد. شاید یکی از دلایل کم فروغ بودن این رشته در کشور ما بی توجهی به این مقوله باشد.

نکته‌ی پراهمیت دیگری که در نگرش فرایندی به اطلاعات اهمیت دارد، موضوع اولویت‌بندی و توجه به پارادایم غالب است. به راستی کدام یک از موارد ذکر شده در فرایند اطلاعات باید در اولویت قرار بگیرد؟ در طول تاریخ، این تغییر پارادایم‌ها وجود داشته و اولویت‌ها را تغییر داده است: رویکرد انبارداری، رویکرد ایجاد مجموعه‌ی هر چه بزرگ‌تر بهتر، رویکرد سازماندهی، رویکرد استفاده و اشاعه و مانند آن. باید دید در حال حاضر چه چیزی برای ما اهمیت دارد؟ باید نقطه‌ی تمرکز و مطالعه‌ی خود را بشناسیم. اکنون بحث استفاده و اشاعه مطرح است. استفاده برای کاربران و اشاعه برای مدیران و متخصصان اطلاعات و دانش. پارادایم استفاده و کاربرد و بهره‌وری، اولویت آموزشی، پژوهشی و مدیریتی ما را روشن می‌کند و بیانگر آن است که این نقطه در کلیت فرایند و چرخه‌ی اطلاعات در زمان ما اهمیت بیشتری دارد. موضوع اولویت‌بندی و تمرکز بر اولویت‌ها در تمام مباحثی که در ادامه می‌آید، اهمیت اساسی دارد.

نکته‌ی دیگر این که فرایند اطلاعات در رشته‌های مختلف متفاوت است. با توجه به فلسفه و هدف و کل ابعاد شناختی و کاربردی هر حوزه، فرایند اطلاعات با آن چه که در یک حوزه‌ی دیگر اتفاق می‌افتد، متفاوت خواهد بود و به دنبال آن، ترکیبات اطلاعات هم ابعاد دیگری پیدا می‌کنند. پی‌گیری ترکیبات اطلاعات در هر یک از این زنجیره‌ها و فرایندهای مختلف و گوناگون، دریچه‌ی دیگری از ترکیبات اطلاعات را به روی ما خواهد گشود.

ترکیبات اطلاعات از زوایه‌ی رشته‌ای

اطلاعات از زاویه‌ی دید تمامی رشته‌های علمی به خصوص علوم اجتماعی و انسانی قابل بررسی است. در واقع بسط دیدگاه‌ها درباره‌ی مفهوم اطلاعات و حتی بسط نظریه‌پردازی در اطلاعات با توجه به آن از زوایای مختلف دانش بشری - که تاکنون بشر توانسته است جهان را با این عینک‌ها (علوم شناخته شده) ببیند - میسر می‌شود. این نوع نگاه بیانگر گستره و عمق نفوذ اطلاعات در جهان امروز است و حتی می‌توان آن را به علوم طبیعی و پایه و مهندسی هم تسری داد و همان‌طور که در رویکردهای آغازین اطلاعات هم نمایان است از رویکرد فیزیکی و ریاضی به اطلاعات سخن گفت؛ و حتی فراتر از آن، از آخرین نظریه‌های علمی در این دیدگاه‌های کلی، مانند نظریه‌ی کوانتومی اطلاعات یاد کرد.

گسترده‌ی ترکیبات اطلاعات با رشته‌های مختلف علمی بیانگر آن است که نباید نظریه‌های اطلاعات را به دو نگاه سنتی فیزیکی و شناختی و یا چند دیدگاه دیگر محدود کرد؛ بلکه یکی از زوایای با اهمیت در بسط نظریه‌های اطلاعات را باید در همین نگاه رشته‌ای به اطلاعات - که در واقع جزئیات همان دو نگاه کلی است - جستجو و پی‌گیری کرد. باتلر سال‌ها پیش در کتاب «درآمدی بر علم کتابداری» سه بُعد از این ابعاد را مورد توجه قرار داده است، و با نگاه جامعه‌شناختی، روانشناختی و تاریخی ابعادی از ارتباط انسان با دانش مدون را به تصویر کشیده است. تعمق در این گونه نگاه به اطلاعات و دانش مدون و مضبوط می‌تواند بسط نظری این رشته از دانش بشری را تضمین کند؛ طوری که به هر یک از این ترکیبات می‌توان به عنوان نظریه‌ای درباره‌ی اطلاعات توجه کرد. اگر تاریخی هم نگاه کنیم، نظریه‌های کلاسیک اطلاعات به همین صورت ظهور پیدا کردند. زمانی که ریاضیات حرف اول را می‌زد و حتی قبل از تجربه، مبنای علم جدید قرار گرفت، نظریه‌ی ریاضی اطلاعات به عنوان نظریه‌ی پایه و عمومی اطلاعات ظهور یافت و حتی برخی آن را تنها نظریه و قابل بسط به مسائل و ارتباطات انسانی و اجتماعی می‌دانستند. بعدها رویکرد شناختی به اطلاعات منجر به شکل‌گیری نظریه‌ی معناشناختی اطلاعات شد و این گونه بود که این موضوع ادامه یافت. اکنون که دریچه‌های بیشتری از علم و دانش به روی بشر و اطلاعات باز شده است، هر یک چشم‌اندازی فرا روی بسط نظریه‌پردازی در حوزه‌ی اطلاعات گشوده‌اند. تعدادی از این ترکیبات به قرار زیرند:

ژئوپولیتیک اطلاعات (جغرافیای سیاسی اطلاعات)	آموزش اطلاعات - آموزش در اطلاعات	تاریخ اطلاعات
حسابداری اطلاعات	پژوهش در اطلاعات	فلسفه‌ی اطلاعات
زبان‌شناسی اطلاعات	اقتصاد اطلاعات	جامعه‌شناسی اطلاعات
فناوری اطلاعات	سیاست اطلاعاتی (سیاست‌گذاری اطلاعات)	مدیریت اطلاعات
اقتصاد اطلاعات		روانشناسی اطلاعات
اخلاق اطلاعات		فناوری اطلاعات
		مشاوره‌ی اطلاعاتی

در این نوشتار به خاطر تخصص نگارنده در حوزه‌ی علوم اجتماعی و انسانی، بیشترین مثال‌ها و تأکید روی این حوزه بوده است و گرنه موضوع از قابلیت تسری به کلیت علوم برخوردار است. دیگر این که باید یادآوری شود که این نوع نگاه رشته‌ای، مختص یک حوزه‌ی خاص نیست و هر رشته‌ی دیگری را هم می‌توان از زاویه‌ی دید تمام رشته‌های دیگر بررسی کرد؛ به عبارتی، از تمام دریچه‌هایی که تاکنون به روی بشر گشوده شده است، می‌توان به یک حوزه‌ی علمی نگاه کرد. هر زاویه پیغام خاص خود را دارد و در عمق و جامعیت بخشیدن به نگرش ما در آن باره راهگشا خواهد بود. به صورت بالقوه حتی می‌توان این‌گونه فرض کرد که هر یک از این منظرها، نظریه‌ای راجع به آن حوزه هستند. این نوع نگاه و نظریه‌ها از فرط بداهت گاهی مورد غفلت واقع می‌شوند، یا نادیده گرفته می‌شوند. این نوع ترکیبات از سوی دیگر هم قابل توجه هستند و می‌توان آن‌ها را ترکیبات دوسویه‌ی اطلاعات نامید. مانند: اطلاعات علمی یا علم اطلاعات، اطلاعات دولتی یا دولت اطلاعات، اطلاعات صنعتی یا صنعت اطلاعات.

ترکیبات دوسویه (ترکیبات گرایش ساز یا بخش عمده‌ای از هر رشته)

برگرداندن ترکیبات اطلاعات از زاویه‌ی رشته‌ای و معکوس کردن این ترکیبات و ترکیب تمام رشته‌های دانش بشری با اطلاعات یا نظام‌های اطلاعاتی رشته‌ای و موضوعی هم، در تمامی حوزه‌ها وجود دارد. مانند اطلاعات ریاضی، فیزیک، شیمی و تمامی علوم طبیعی، پایه و فنی - مهندسی، یا نظام‌های اطلاعاتی پزشکی، کشاورزی، صنعت و دیگر رشته‌ها. نمونه‌هایی از این موارد عبارتند از:

اطلاعات تاریخی	اطلاعات روانشناسی	اطلاعات ژئوپولیتیک (یا جغرافیایی و بین‌المللی)
اطلاعات فلسفی	اطلاعات فناوری	اطلاعات حسابداری
اطلاعات جامعه‌شناسی	اطلاعات مشاوره	اطلاعات کشاورزی
اطلاعات مدیریت	اطلاعات آموزش و علوم تربیتی	اطلاعات سلامت (بهداشت و پزشکی)
اطلاعات اقتصادی	اطلاعات اخلاق	
اطلاعات دولتی	اطلاعات سیاسی	
اطلاعات تجاری		

از این ترکیبات در دو جهت می‌توان استفاده کرد: به عنوان گرایش‌های حوزه‌ی کلی اطلاعات و به عنوان بخش عمده‌ای از هر یک از رشته‌ها. از این رو، مدیریت اطلاعات تخصصی در تک‌تک حوزه‌های علمی، هم حوزه‌های مطالعاتی مهمی در علم و مدیریت اطلاعات هستند، هم می‌توانند به عنوان گروه‌های آموزشی دانشکده‌ی اطلاعات مطرح باشند. در کل رشته‌ها هم، یکی از مهم‌ترین بخش‌های آن‌ها اطلاعات، نوشتجات و برون‌دادهای علمی و انتشاراتی آن‌هاست، اما متأسفانه این حوزه‌ها و حتی اندیشمندان و برجستگان رشته‌ها، معمولاً از این موضوع غافلند و دچار فقر کتاب‌شناسی و اطلاع‌شناسی هستند (ارجاع به سرسخ فقر دانش اطلاع‌شناسی در حوزه‌های مختلف علوم). البته تعدادی از حوزه‌های پیش‌رو از این مسئله استثناء هستند. برای مثال در پزشکی مدیریت اطلاعات سلامت را نهادینه کرده‌اند و ابعاد آموزش و پژوهشی آن پیوسته مورد توجه است. یا دانشمندان اطلاعاتی از نظر تاریخی از حوزه‌ی شیمی (دانشمندان اطلاعاتی شیمی) ظهور کردند. از این رو، در راستای ترکیبات فوق، می‌توان گرایش‌های زیر را با افزودن یک کلمه‌ی مدیریت به ابتدای هر یک از آن ترکیبات به صورت زیر پیشنهاد داد. این موضوعات هم می‌توانند در حوزه‌ی کلی مدیریت اطلاعات به عنوان به یک موضوع یا حتی یک گرایش مثلاً در مقطع کارشناسی ارشد به حساب بیایند یا در تک‌تک حوزه‌های ترکیبی با اطلاعات و به عنوان یک جزء یا موضوعی از این حوزه‌ها به حساب بیایند.

مدیریت اطلاعات تاریخی	مدیریت اطلاعات روانشناسی	مدیریت اطلاعات ژئوپولیتیک (یا جغرافیایی و بین‌المللی)
مدیریت اطلاعات فلسفی	مدیریت اطلاعات فناوری	مدیریت اطلاعات حسابداری
مدیریت اطلاعات جامعه‌شناسی	مدیریت اطلاعات مشاوره	مدیریت اطلاعات کشاورزی
مدیریت اطلاعات مدیریت	مدیریت اطلاعات آموزش و تربیتی	مدیریت اطلاعات سلامت (بهداشت و پزشکی)
مدیریت اطلاعات اقتصادی	مدیریت اطلاعات اخلاق	
مدیریت اطلاعات دولتی	مدیریت اطلاعات سیاسی	
مدیریت اطلاعات تجاری		

ترکیبات رشته‌ای با واو عطف: ارتباط خاص یک رشته با رشته‌ی دیگر

در ادامه‌ی ترکیبات قبلی رشته‌ای، ترکیب اطلاعات و دیگر رشته‌ها با «واو» و بسط آن به تمامی رشته‌های علمی هم قابل

تصور است. برای مثال:

اطلاعات و ارتباطات	اطلاعات و زبان‌شناسی	اطلاعات و آموزش
اطلاعات و جامعه	اطلاعات و شناخت	اطلاعات و اخلاق

در این ترکیبات هم می‌توان جای دوسوی ترکیب را عوض کرد، اما چیزی که در این جا اهمیت دارد وزن مساوی دوسوی این ترکیبات است.

ترکیب اطلاعات با مقوله‌های دیگر با واو عطف: ارتباط یک رشته با یک مقوله‌ی مهم

علاوه بر رشته‌های علمی، اطلاعات با تمامی حوزه‌های کاری، سازمانی و دیگر مقوله‌های جهان امروز هم قابل ترکیب است. این ترکیبات بیانگر عمق هم‌آیندی و ارتباط اطلاعات با تمامی مقوله‌های زندگی است؛ البته این مقوله‌ها قابل دسته‌بندی هستند.

اطلاعات و قدرت	اطلاعات و اجتماع	اطلاعات و عمل
زبان و اطلاعات	اطلاعات و محیط	اطلاعات و تصمیم‌گیری
روش‌شناسی و اطلاعات	اطلاعات و ثروت	احساسات و اطلاعات
اطلاعات و توسعه	اطلاعات و جنسیت	
انسان و اطلاعات	اطلاعات و فناوری	

گستره‌ی (جزئیات) ترکیبات رشته‌ای

کار با ترکیبات اطلاعات در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی و جزئیات آن‌ها ابعاد ریزتری از گستره‌ی ترکیبات اطلاعات را نمایان می‌سازد. در این جا فقط به تعدادی از این زیرحوزه‌ها و آن هم از سویی مربوط به رشته‌ی ما و نه سویی رشته‌های خاص، اشاره می‌شود. این ترکیبات قابل تسری به کل علوم و دانش‌های موجود هستند. عمق نفوذ ترکیبات اطلاعات در مثال‌های زیر قابل مشاهده است. یک پژوهشگر می‌تواند تنها بر یکی از این مقوله‌ها تمرکز کند و سالیان سال در مورد آن به پژوهش و تفکر پردازد.

فلسفه‌ی اطلاعات	بهره‌وری اطلاعات
هستی‌شناسی اطلاعات	هزینه - سودمندی اطلاعات
معرفت‌شناسی اطلاعات	روانشناسی اطلاعات
روش‌شناسی اطلاعات	مخاطب‌شناسی اطلاعات
زیبایی‌شناسی اطلاعات	نیاز اطلاعاتی (نیازسنجی اطلاعات)
اخلاق یا ارزش‌شناسی اطلاعات	رفتار اطلاعاتی
اقتصاد اطلاعات	مدیریت اطلاعات
تولید اطلاعات	اعمال تمامی فرایندهای مدیریتی POSDCORB روی اطلاعات، مثل:
مصرف اطلاعات	برنامه‌ریزی اطلاعات
خرید اطلاعات	سیاست‌گذاری اطلاعات
فروش اطلاعات	فناوری اطلاعات
بازاریابی اطلاعات	هرگونه کار با اطلاعات به شدت به فناوری زمان و روز وابسته است.
عرضه‌ی اطلاعات	پایگاه اطلاعاتی (بانک اطلاعاتی)
تقاضای اطلاعات	درگاه‌های اطلاعاتی
قیمت‌گذاری اطلاعات	
ارزش افزوده‌ی اطلاعات	

عمق ترکیبات رشته‌ای: بسط عمیق تر و وسیع تر هر یک از جزئیات ترکیبات رشته‌ای

دو ترکیب مهم در میان ترکیبات موجود عبارتند از: علم اطلاعات و مدیریت اطلاعات، این دو ترکیب هم به عنوان ترکیبات برجسته، هم به عنوان عبارت‌های اصلی و پربسامد در نام رشته، هم به عنوان ابعاد نظری و کاربردی رشته، و هم به عنوان نمونه‌ای از بسط جزئیات ترکیبات رشته‌ای، و هم به عنوان قابلیت بسط‌پذیری ترکیبات اطلاعات و قابلیت قبض آن تا رسیدن به عنوان رشته، باید در نهایت به گونه‌ای عمیق و گسترده مورد تجزیه و تحلیل قرار بگیرند.

وقتی در ترکیب خاصی از اطلاعات مثل مدیریت اطلاعات وارد و عمیق می‌شویم، مسئله ابعاد جدید و جزئیات ریزتری پیدا می‌کند. برای مثال برنامه‌ریزی، مسائل انسانی، مسائل مالی، مسائل بازاریابی، و تمام جزئیات حوزه‌ی مدیریت هم به ترکیب اطلاعات افزوده می‌شود. بررسی ترکیبات اطلاعات و استلزامات آن در بحث مدیریت اطلاعات حتی تعریف، مفهوم و فرایند اطلاعات را نیز تغییر می‌دهد و مناسب آن حوزه‌ی خاص می‌کند. برای مثال در مدیریت، مفهوم اطلاعات بیشتر کاربردی و اجرایی است و فرایند POSDCORB است و نه فرایند اطلاعات در رشته یا نظریه‌های اطلاعات. اطلاعات در رشته‌ی ما، بیشتر به معنی دانش مدون و مضبوط است، اما در ترکیبات دیگر علاوه بر این معنا در هر یک از آن ترکیبات، معنای خاص آن رشته‌ها را نیز به خود می‌گیرد.

حتی ترکیب مدیریت اطلاعات به دو صورت قابل توجه است؛ از زاویه‌ی دید رشته‌ی اطلاعات و از زاویه‌ی رشته‌ی مدیریت. و در هر یک از این زوایا مقتضیات خاص آن حوزه غالب خواهد شد. باید دید هدف چیست و کدام برای ما اولویت دارد، و مطابق اقتضائات، شرایط و مسائل تصمیم گرفت. در حوزه‌ی مدیریت، اطلاعات در خدمت مدیریت بهینه‌ی انسان و اجتماع است. اطلاعات یکی از آخرین نمودهای نظریه‌های مدیریتی است که فرایند مدیریت را تسهیل می‌کند. در علم اطلاعات، اطلاعات کانون توجه است و مدیریت در خدمت اطلاعات قرار می‌گیرد. و این دو دیدگاه هر چه بیشتر جلو می‌روند، بیشتر از یک‌دیگر زاویه می‌گیرند!

تمام ترکیبات این نوشتار را به نوعی می‌توان ترکیبات مدیریت اطلاعات خواند و این نام را برای اصطلاح اعم کل ترکیبات انتخاب کرد. یا آن را فقط به یک برداشت خاص مدیریتی، فناورانه یا اطلاعاتی محدود کرد.

ترکیبات موجود در مقوله‌های آموزشی: مطالعه‌ی موردی درس «مبانی علم اطلاعات و دانش‌شناسی»

ترکیبات اطلاعات در برنامه‌ریزی درسی و تعیین سرفصل‌های این حوزه هم کاربرد دارند. سؤالی که ممکن است برای برخی همانند نگارنده‌ی این سطور- که تدریس درس «مبانی علم اطلاعات و دانش‌شناسی» در دوره‌ی کارشناسی ارشد را بر عهده دارد- وجود داشته باشد، این است که مبانی و چارچوب شناختی اطلاعات در قالب کدام نوع از این ترکیبات قابل پی‌گیری است. به نظر می‌رسد برخی از مهم‌ترین سرتیترهایی که لازم است در تدریس درس «مبانی علم اطلاعات و دانش‌شناسی» مورد توجه قرار گیرند، عبارتند از:

کتاب‌شناسی اطلاعات	روابط میان رشته‌ای اطلاعات
مفهوم اطلاعات یا مفاهیم مربوط به اطلاعات	قلمرو اطلاعات و اولویت‌های اطلاعاتی
تاریخ اطلاعات	فناوری اطلاعات (از نظر رابطه با اصول و مبانی اطلاعات)
فلسفه‌ی اطلاعات	اخلاق اطلاعات
نظریه‌های اطلاعات	جامعه‌ی اطلاعاتی
جامعه‌شناسی اطلاعات (اطلاعات و اجتماع)	چالش‌های اطلاعات
آموزش در اطلاعات	کاربردهای اطلاعات و کارآفرینی در اطلاعات (مشاغل)
پژوهش در اطلاعات	اطلاعاتی
جایگاه اطلاعات	آینده‌ی اطلاعات

به منظور بسط ترکیبات فوق به دیگر حوزه‌ها و در پاسخ به این سؤال که آیا این نوع نگاه را نمی‌توان به دیگر حوزه‌های علوم اجتماعی و انسانی تسری داد؟ و یا ابعاد شناختی و مبانی هر حوزه شامل چه مباحثی می‌شود؟ در این جا می‌خواهم بگویم این ترکیبات قابلیت بسط در کلیت علوم و یا حداقل در حوزه‌ی علوم اجتماعی و انسانی را هم دارند. از آن جا که سلول، ذره یا موج بنیادین آگاهی و دانش و علوم مختلف اطلاعات است. از زاویه‌ی دید این نوشتار می‌توان برای تمام علوم، برنامه‌ریزی و الگوسازی کرد. یک نظام پویا، خودسازمانده، خودکنترل و دارای قابلیت روزآمدسازی و هماهنگی با پیچیدگی‌ها و مسائل دنیای امروز و در عین حال ساده و قابل فهم، را می‌توان براساس این دیدگاه طراحی و ایجاد نمود و در مراحل بعد توسعه داد. در یک نگاه بسیار کلی، کتاب‌شناسی اطلاعات در واقع کتاب‌شناسی کتاب‌شناسی‌هاست. عمق و سطح نفوذ اطلاعات در جامعه با ترکیبات اطلاعات و جامعه و جزئیات این ترکیبات نمایان می‌شود. این سیل عظیم اطلاعات بیانگر لزوم تخصص طلبی و تمرکز بر یک محور خاص از کل ترکیبات اطلاعات است. از این رو، در این جا منظور از کتاب‌شناسی اطلاعات فقط شامل نوشتارهای مربوط به در «مبانی علم اطلاعات و دانش‌شناسی» است. با توجه به امکان برداشت‌های مختلف، فلسفه‌ی اطلاعات باید خیلی عمیق و دقیق و پیوسته مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد تا راهنمای ما در برخورد با این ترکیبات باشد و گرنه راه خود را در سیل عظیم این ترکیبات گم خواهیم کرد.

ترکیبات منفی اطلاعات

در این بخش نگاه به اطلاعات از زاویه‌ای دیگر، از زاویه‌ی مخالف، قابل طرح است. در نبود و فقدان اطلاعات چه اتفاقی رخ خواهد داد؟ موانع اطلاعات کدامند؟ مهم‌ترین مسائل و چالش‌های یک حوزه چیست؟ چالش‌های اطلاعاتی کدامند؟ لازم به ذکر است که این ترکیبات منفی، که بخش عمده‌ای از ترکیبات اطلاعات را به خود اختصاص داده‌اند، طی یک دوره‌ی زمانی دو ساله توسط نگارنده جمع‌آوری شده‌اند.

همین موانع دسترسی به اطلاعات بوده‌اند که در طول تاریخ، لزوم پیدایش، گسترش و توجه به زبان، خط، کتاب، کتابخانه، کتابداری و علم اطلاعات و دانش‌شناسی را ضروری ساخته‌اند. به عبارتی، ضرورت‌های مقابله با این ترکیبات منفی و تسهیل فرایند اطلاعات، همان ضرورت‌های وجودی علم و مدیریت اطلاعات هستند. بنابراین تفکر و تأمل درباره‌ی این ترکیبات و به پرسش گرفتن هر یک از این ترکیبات گشاینده‌ی گره‌های اطلاعات و اطلاع‌رسانی خواهد بود. دسترسی به مغز اطلاع با پیراستن آن از این ترکیبات میسر خواهد شد. این ترکیبات را می‌توان به عنوان خشه‌هایی دید که در فرایند اطلاعات و نظریه‌های اطلاعات مانع انتقال و دریافت صحیح به موقع و مرتبط اطلاعات می‌شوند.

ضد اطلاعات یا اطلاعات منفی یا	دریغ اطلاعات	شود. مثل خیلی چیزها که بچه نباید بداند و ببیند).
منفی اطلاعات	اطلاعات تایید نشده	
احتکار اطلاعات	شکاف اطلاعاتی (نابرابری اطلاعاتی)	تحریم اطلاعاتی
پراکندگی اطلاعات	فقر اطلاعاتی	شبه اطلاعات pseudo information
نشت اطلاعات	حصص اطلاعاتی	Quasi information
سیل اطلاعات	ابهام اطلاعاتی	چالش اطلاعاتی
بمباران اطلاعاتی	جنگ اطلاعاتی	مخمسبه‌ی اطلاعاتی
اضطراب اطلاعاتی	تحریر اطلاعات	شایعه‌ی اطلاعاتی یا شایعات اطلاعاتی
اطلاعات نادرست	فقدان اطلاعات (نبود اطلاعات یا خلاء اطلاعاتی)	ناامنی اطلاعاتی (عدم امنیت اطلاعات)
اطلاعات گمراه کننده یا ضد اطلاعات	بی‌اطلاعی - کم اطلاعی	موانع اطلاعاتی
آلودگی اطلاعات	نارسایی اطلاعات	باتلاق اطلاعات
انفجار اطلاعات	اطلاعات مضر (که ندانستن و نداشتن آن بهتر است و لازم است سانسور	غول اطلاعات
اضافه بار اطلاعاتی (وفور آشغال)		حرمان اطلاعاتی
سرریز اطلاعات		

بی‌نیازی اطلاعاتی	رانت اطلاعاتی	اخذی اطلاعاتی
بی‌سیاستی اطلاعاتی	پاک شدن اطلاعات یا قسمتی از اطلاعات	اطلاعات بی‌ربط (یا نامربوط و نامرتب)
بی‌کیفیتی اطلاعات	اطلاعات	اطلاعات منسوخ
افزونگی اطلاعات (اطلاعات تکراری)	سردرگمی اطلاعاتی	اطلاعات غیر تخصصی (و نه اطلاعات عمومی مورد نیاز)
اطلاعات غیر موثق	ضد نظریه‌ها در اطلاعات	بلیسوی اطلاعات (هرج و مرج اطلاعاتی)
تورم اطلاعات	سرکوب اطلاعات جدید	چسبندگی اطلاعات
اطلاعات غیر ضروری	اطلاعات ناخواسته (اطلاعاتی که ناخواسته به ذهن و ضمیر ما وارد می‌شود. مثل تابلوهای کوچکی و بازار)	خست اطلاعاتی
جاسوسی اطلاعات	سانسور اطلاعات یا اطلاعاتی	کهنگی اطلاعات
دزدی اطلاعاتی	استفاده نکردن از اطلاعات	آنتروپی یا بی‌نظمی اطلاعات
تأخیر در ارائه‌ی اطلاعات	اجتناب از اطلاعات (یا ترس از داشتن اطلاعات و دانش. زیرا آرامش در ناآگاهی است. دانش مسئولیت می‌آورد. احساس گناه از بی‌عملی به دانش)	اطلاعات تائید نشده <i>unverified information</i>
استعمار اطلاعاتی (مستعمره‌ی اطلاعاتی)	ضعف اطلاعاتی	خلاء اطلاعاتی (حفره‌های اطلاعاتی)
جنگ اطلاعاتی (جنگاوری اطلاعاتی)	بی‌سوادی اطلاعاتی	خسران اطلاعاتی (زیان اطلاعاتی)
سرطان اطلاعاتی و کاهش کنترل نادیده گرفتن اطلاعات		افشاگری اطلاعاتی (افشای اطلاعات = لودادن اطلاعات)

هر یک از این ترکیبات را می‌توان به عنوان یک محور پژوهشی در نظر گرفت که ابعادی از نارسایی‌ها و ناهماهنگی‌ها و چالش‌ها را نمایان خواهد ساخت. به علاوه، دو گانه‌های مثبت و منفی را هم می‌توان به این ترکیبات اضافه کرد و موانع و راهکارهای اطلاعاتی را در قالب این دو محور متضاد بررسی و نمایان ساخت.

دو گانه‌های ترکیبات اطلاعات

این دو گانه‌ها در ابعاد مختلف قابل بسط هستند. برای مثال با ارائه‌ی ترکیبات مثبت در تقابل با تمام ترکیبات منفی اطلاعات که در بالا به آن اشاره شد، را می‌توان در قالب این دو گانه‌ها ارائه کرد.

اطلاعات بالفعل - اطلاعات بالقوه	کمیت اطلاعات - کیفیت اطلاعات
اطلاعات مفید - اطلاعات مضر	جذب اطلاعات - دفع اطلاعات
اطلاعات مرتبط - اطلاعات نامرتب	عمق و دامنه‌ی اطلاعات
رویکرد فیزیکی به اطلاعات - رویکرد شناختی به اطلاعات	سواد اطلاعاتی - بی‌سوادی اطلاعاتی
آزادی اطلاعات - سانسور اطلاعات	فقر اطلاعاتی - غنای اطلاعات
اطلاعات شخصی - اطلاعات سازمانی	ساختار اطلاعات - محتوای اطلاعات
اطلاعات ملی - اطلاعات بین‌المللی	مصرف اطلاعات - تولید اطلاعات
اطلاعات عینی - اطلاعات ذهنی	اطلاعات خرد - اطلاعات کلان
قدرت اطلاعاتی - ضعف اطلاعاتی	جنبه‌های انسانی اطلاعات - جنبه‌های ماشینی اطلاعات
	اطلاعات خام - اطلاعات پرورده

ترکیبات پر کاربرد

علاوه بر ترکیباتی که در فرایند اطلاعات و به عنوان مهم‌ترین ترکیبات فرایند اطلاعات مورد توجه و اشاره قرار گرفت در این جا ترکیبات داغ اطلاعات بر اساس پارادایم غالب زمان و به عنوان اولویت‌های پژوهشی و مهم‌ترین ترکیبات ارائه می‌شوند.

توجه به اولویت‌ها بر اساس پارادایم غالب زمان پژوهشگران را از سردرگمی نسبت به انتخاب موضوعات پراهمیت و پر کاربرد، نجات خواهد داد. از این رو، در این بخش باید پرسید که به علاوه‌ی آن چه که در بخش‌های قبلی و به خصوص در بخش ترکیبات موجود در مقوله‌های آموزشی اصول و مبانی و ابعاد شناختی اطلاعات ارائه شد، دیگر موارد مهم و اولویت-های اطلاعاتی کدامند؟ در این راستا، توجه به پارادایم غالب زمان در فرایند اطلاعات و این که علم و اطلاعات امروزه به عمل، و تکنولوژی و نتایج اقتصادی نزدیک شده است؛ یعنی کاربرد، استفاده و تولید اطلاعات، و به خصوص اطلاعات الکترونیکی و اطلاعات به عنوان مرکز صقل این ترکیبات؛ قبض و بسط رشته‌ای با مفهوم پایه‌ی اطلاعات، در ترکیبات اطلاعات و تمرکز بر اطلاعات به معنای اطلاعات و دانش مدون و مضبوط، و همچنین توجه به ابعاد اجتماعی و انسانی اطلاعات، راهگشا خواهد بود. تعدادی از این ترکیبات به قرار زیرند:

استفاده از اطلاعات یا کاربرد	اقتصاد اطلاعات	محمل‌های اطلاعاتی
اطلاعات	بازاریابی اطلاعات	امنیت اطلاعات
اطلاعات الکترونیکی (کامپیوتری یا مجازی)	مدیریت اطلاعات	اشتراک اطلاعات
اطلاعات انگلیسی	خدمات اطلاعاتی (خدمات پیشرفته‌ی اطلاعاتی)	سواد اطلاعاتی
اطلاعات مدون	منابع اطلاعاتی (مدیریت منابع اطلاعاتی)	مشاوره‌ی اطلاعاتی
ابعاد اجتماعی و انسانی اطلاعات	اطلاعاتی	توجه به ترکیبات منفی اطلاعات
تعامل انسان و اجتماع و اطلاعات	فناوری اطلاعات	کاربران و غیر کاربران اطلاعات
اشاعه‌ی اطلاعات	سیاست اطلاعاتی (سیاست‌گذاری اطلاعات)	مراکز اطلاعات (مراکز و نهادهای اطلاعاتی)
ارزیابی اطلاعات	اطلاعات	ارزیابی اطلاعات (اطلاع‌سنجی)
جستجوی اطلاعات	نظام‌های اطلاعاتی	شناخت اطلاعات یا اطلاع‌شناسی
دسترسی به اطلاعات	رفتارهای اطلاعاتی	حفاظت مواد اطلاعاتی
بازیابی اطلاعات	نیازهای اطلاعاتی	تولید اطلاعات

ترکیبات انواع اطلاعات

گونه‌شناسی اطلاعات را می‌توان به عنوان روشی برای تعریف اطلاعات در نظر گرفت. زیر این گونه‌ها در واقع ابعاد و وجوه و گستره و عمق ترکیبات اطلاعات را نمایان می‌سازند.

اطلاعات دیداری، اطلاعات شنیداری، اطلاعات الکترونیکی، اطلاعات چاپی	اطلاعات رمزی (از طریق آگهی روزنامه‌ها اطلاعات خرابکارانه را منتقل کردن، یا زمانی کسی گوشی را بردارد و طرف مقابل بگوید بله و قطع کند، یعنی زنده‌ام).
اطلاعات خام، اطلاعات بالقوه، اطلاعات مجسم، اطلاعات پرورده، اطلاعات متبلور یا تبلور یافته، اطلاعات کتاب‌شناختی	اطلاعات مدون، اطلاعات مضبوط، اطلاعات ثبت شده، اطلاعات نوشتاری، اطلاعات نمادین
اطلاعات شخصی	اطلاعات چندبعدی
اطلاعات خرد	اطلاعات شنوایی
اطلاعات کلان	اطلاعات قابل دسترسی
	اطلاعات موجود

اطلاعات قابل قبول
اطلاعات واقعی
انواع اطلاعات در نیازهای اطلاعاتی سازمان‌ها یا اطلاعات
مورد نیاز سازمان‌ها: اطلاعات درونی، اطلاعات بیرونی،
سه حالت اطلاعات: اطلاعات گفتاری، اطلاعات چاپی، اطلاعات الکترونیکی.
سه نوع اطلاعات در جامعه: اطلاعات طبیعی، اطلاعات فرهنگی، اطلاعات فناوری.
سه نوع انسان اطلاعاتی: اطلاع‌جو، اطلاع‌ساز، اطلاع‌پیشه.

ترکیبات اطلاعات با توجه به معنای اطلاعات

دقت در معنای کلمات ترکیب شده با اطلاعات و بررسی مجزای تک تک ترکیبات اطلاعات راهگشای درک بهتر ابعاد اطلاعات خواهد بود. در هر ترکیب، هم به صورت ترکیبی و هم به صورت مجزا باید به آن ترکیب خاص دقت کرد. پی‌گیری ترکیبات فراتر از واژگان و در قالب مفهوم یا مفاهیم اصلی اطلاعات: یک رویکرد این می‌تواند باشد که بدون توجه به این که با چه واژه‌ای پیش برویم به اصل مطلب و کنه معنا در این باره توجه داشته باشیم. معنای اصلی واقعی و ذات اطلاعات ممکن است دست نیافتنی باشد، اما نمودهای آن را می‌توان یافت. حداقل می‌توان پرسید نمودهایی که قابل فهم و درک هستند کدامند؟ و در چه ترکیباتی قابل ارائه و پی‌گیری هستند؟

ترکیب اطلاعات با واژگان و مفاهیم نزدیک و مترادف‌های آن: واژگان و مفاهیم نزدیک و مترادف‌های اطلاعات که با کتاب، علم، داده، مدرک و سند، دانش مدون، دانش، پژوهش، آموزش و مطالعه ترکیب می‌شوند. این عبارت‌ها نوع دیگری از ترکیبات اطلاعات به حساب می‌آیند که ابعاد و ترکیبات به غایت گسترده‌ای خواهد یافت. این رویکرد بسط مفهومی و معنایی را میسر می‌سازد و ما را از محدودیت‌های زبانی و واژگانی و عینی نجات می‌دهد و رهایی از حصار اطلاعات را به دنبال خواهد داشت.

اطلاعات و کتاب	اطلاعات و آموزش	اطلاعات و کتابخانه
اطلاعات و علم	اطلاعات و داده	اطلاعات و مطالعه
اطلاعات و دانش	اطلاعات و پژوهش	اطلاعات و اندیشه

ترکیبات نظریه‌های اطلاعات

همان‌طور که در بخش «ترکیبات اطلاعات از زاویه‌ی رشته‌ای» هم اشاره شد، نظریه‌های اطلاعات به اندازه‌ی تمام چشم-اندازه‌های دانش بشری و حتی دیگر مقوله‌های هستی، قابل بسط و تفصیل هستند. برای مثال در بخش رشته‌ای و در شکل سنتی آن، نظریه‌های کلاسیک اطلاعات با دو رویکرد سنتی به علوم (رویکرد فیزیکی و شناختی)، که نماینده‌ی علوم ریاضی و فیزیکی و علوم شناختی (که در قرون جدید بیشتر جامعه‌شناسی و روان‌شناسی بودند) هستند، به عنوان نظریه‌های ریاضی و معاشناختی، ظهور پیدا کردند. این نوع نگاه در یک مرحله‌ی دیگر به تک تک رشته‌های علوم صبیعی و پایه و علوم اجتماعی و انسانی قابل تسری است؛ حتی پس از این مرحله هم در سطحی دیگر، ترکیب اطلاعات با آخرین دستاوردهای فکر که همان اندیشه‌ها و نظریه‌های جدید در دل علوم مختلف هستند، منجر به شکل‌گیری نظریه‌های جدید اطلاعاتی می‌شوند. این موضوع در مورد دیگر مقوله‌های هستی هم به همین صورت قابل تفسیر و بررسی است.

تمام نظریه‌های رفتارهای اطلاعاتی، اطلاع‌سنجی، بازیابی اطلاعات، نظریه‌های مرجع، نظریه‌های مجموعه‌سازی و دیگر بخش‌های سنتی و نوین علم اطلاعات و دانش‌شناسی هم در این قسمت قابل ارائه هستند. تعدادی از این ترکیبات به قرار زیرند:

نظریه‌های اطلاعات	نظریه‌ی معاشناختی اطلاعات	تحلیل اطلاع‌شناختی
نظریه‌ی اطلاعات	نظریه‌ی سیبرنتیکی اطلاعات	نظریه‌ی الگوریتمی اطلاعات
نظریه‌ی عمومی اطلاعات	نظریه‌ی کوانتومی اطلاعات	نظریه‌ی عملگرایی اطلاعات
نظریه‌ی ریاضی اطلاعات	اکولوژی اطلاعات	نظریه‌ی آماری اطلاعات

حیدری: نظریه‌ی ترکیبات اطلاعات: نمایشی از عمق و گستره‌ی اطلاعات در...

نظریه‌ی پویایی (دینامیک) اطلاعات	نظریه‌ی واگیری اطلاعات	نظریه‌ی زمینه‌های اطلاعاتی
نظریه‌ی اطلاعات آرشویی	وضعیت ناهمگون دانش	نظریه‌ی اقتصادی اطلاعات
نظریه‌ی عدم تقارن اطلاعاتی	نظریه‌ی معنابخشی	

از آن جا که ما با نظریه‌های پایه و متون و نوشتجات تمام رشته‌ها سروکار داریم. اگر دانش خود را در هر یک از آن رشته‌ها به روز کنیم و دیدگاه‌های نوین آن‌ها را به هم پیوند بزنیم، بهتر از هر رشته‌ی مجزایی می‌توانیم به کلیت علم و دانش و پیشبرد آن کمک کنیم. یا حداقل حتی اگر به اندازه‌ی آن رشته‌ی خاص و پیشرو که ما از او می‌آموزیم، خلاق نباشیم، می‌توانیم اندیشه‌های تازه را در دیگر علوم و جامعه ترویج کنیم و بعد از آن علوم پیشگام، ما پیشگام ترویج اندیشه‌ها برای دیگر حوزه‌ها باشیم و خلاقیت خود را در این نقطه که موضوع کار ماست نشان بدهیم.

بسط نظریه‌های اطلاعات و تدوین یک نظریه‌ی جدید، با یک نگرش جامع به تمامی این ترکیبات و یا تمرکز بر نگرش‌های جدید و قوی دیگر حوزه‌های علمی میسر خواهد شد. و حاصل توجه به اطلاعات از زوایای مختلف دانش بشری همانند زیر است:

- ✓ نگرش فلسفی به اطلاعات و ترکیبات آن
- ✓ نگاه تاریخی به اطلاعات و ترکیبات آن
- ✓ نگاه جغرافیایی به اطلاعات و ترکیبات آن
- ✓ نگاه جامعه‌شناسی به اطلاعات و ترکیبات آن
- ✓ نگاه اقتصادی به اطلاعات و ترکیبات آن
- ✓ نگاه کاربردی به اطلاعات و ترکیبات آن
- ✓ نگاه رشته‌ای به اطلاعات و ترکیبات آن
- ✓ نگاه علم اطلاعات به اطلاعات و ترکیبات آن و ...

هرچه این زوایای دید و وسعت بیشتری پیدا کنند، امکان دیدن زوایای جدید و بسط نظریه‌پردازی بالا می‌رود. اطلاعات در سلول یا ذره‌ی بنیادین یا احتمالاً در موجی است که ممکن است در هر یک از رشته‌های بشری ایجاد شود. هر کدام که پیشروتر باشند و نظریه‌های نوین بیشتری ارائه کنند، اطلاعات از آن‌ها حمایت می‌کند و دیگر رشته‌های دانش را هم خبر می‌دهد. عمق و گستره‌ی ترکیبات فوق بیانگر آن است که اطلاعات می‌تواند نقطه‌ی اتصال و پایه‌ی هماهنگ کننده‌ی تمام علوم و دانش‌ها باشد؛ آن موج، سلول یا ذره‌ی بنیادین یا آن سطح یکپارچه‌ساز که قادر است کلیت علوم را به هم پیوند بزند، اطلاعات است.

با وجود تمامی دیدگاه‌های فوق، بحث دیگر در نظریه‌پردازی در اطلاعات خودزایی و درون‌زایی اطلاعات است. این مطالعه نمونه‌ای از همین خودجوشی اطلاعات است. یک موضوع مهم دیگر در توجه به عینک اطلاعات، نایده گرفتن این عینک (جهان اطلاعات و دانش مدون) در کل علوم و دانش‌ها و جای خالی رویکرد کتاب‌شناختی و اطلاع‌شناختی به کل علوم و جهان هستی است. رویکرد کتاب‌شناختی و اطلاع‌شناختی به علوم، حتی در بین خواص هم مغفول مانده است و این خود فرصتی است برای بسط نظریه‌پردازی درون‌زا و خلاقانه در این حوزه.

ترکیبات بیشتر و باز بودگی ترکیبات (دیگر ترکیبات اطلاعات)

ترکیبات فراوان و بی‌شمار اطلاعات بیانگر آن است که تخصص در تمام ابعاد آن غیر ممکن است. بنابراین لازم است هر فرد بر یک یا تعداد اندکی از این ترکیبات تمرکز نماید و خود را متخصص اطلاعات به طور کلی نداند. نکته‌ی دیگر در این ترکیبات بی‌شمار توجه به گونه‌شناسی اطلاعات و دسته‌بندی این ترکیبات است که لازم است مورد توجه قرار گیرد. این گونه‌شناسی باید در تمام حوزه‌ها صورت بگیرد.

بررسی متون علم اطلاعات و دانش‌شناسی و حتی دیگر حوزه‌های علمی بیانگر گستردگی بیشتر و فزاینده‌ی ترکیبات اطلاعات است. می‌توان یک کتاب را مبنای کار قرار داد یا در اینترنت به دنبال این ترکیبات به جستجو پرداخت. محدودیت‌های موضوعی، محملی و مکانی مانع این ترکیبات نیست! دریایی از این ترکیبات در یک جستجوی اینترنتی قابل بازیابی است.

این ترکیبات همچنان قابل بسط است و در سیر زمان عمق، گستره، پیچیدگی و ظرافت بیشتری پیدا می‌کند؛ به طوری که تا عمق وجود جامعه و رشته‌های علمی ادامه خواهد یافت، زیرا نیاز انسان و اجتماع به اطلاعات، فطری و در پیوند با هستی انسان است. ترکیب اطلاعات با مفاهیم نوین، روز به روز بر عمق و گستره‌ی این ترکیبات می‌افزاید.

سطوح اطلاعات: اطلاعات پایه، اطلاعات بهره‌وری، اطلاعات شایستگی و صلاحیت کاری، اطلاعات تخصیص منابع، اطلاعات رقابتی، اطلاعات نوآوری؛ یا به طور خیلی ساده پایه، رقابتی، نوآورانه.	مأمور اطلاعاتی، واسطه‌ی اطلاعاتی، دانشمندان اطلاعاتی، وزارت اطلاعات.
ژئوپلیتیک اطلاعات: جریان بین فردی اطلاعات، جریان رشته-ای اطلاعات، جریان ملی اطلاعات، جریان بین‌المللی اطلاعات. جریان آزاد اطلاعات	تعدادی از ترکیبات به زبان انگلیسی: Informative اطلاع بخش Infotainment سرگرمی اطلاعاتی Infography Exformation Co-information Extra-information
ترکیبات کارگزاران و مخاطبان اطلاعات: تولیدکنندگان اطلاعات، تهیه‌کنندگان اطلاعات، توزیع‌کنندگان اطلاعات، استفاده‌کنندگان اطلاعات، مصرف‌کنندگان اطلاعات، مراکز اطلاعاتی، عوامل اطلاعاتی، عناصر اطلاعاتی، ممیز اطلاعات، اطلاعات‌زدایی (توجه به اولویت‌های اطلاعاتی به جای گم‌شدن در دریای اطلاعات)	ارزش اطلاعات، تجسم اطلاعات، دیداری‌سازی یا مصورسازی اطلاعات، معماری اطلاعات، شبکه‌های اطلاعاتی و شبکه‌سازی اطلاعات.
جایابی اطلاعات	اطلاع‌کاوی
بازار اطلاعات	اطلاع‌ورزی
قطعات اطلاعاتی	مقدار اطلاعات
طرح‌های اطلاعاتی	سرکوب اطلاعات ناخوشایند
ارائه‌ی اطلاعات	ممیزی اطلاعات
نقشه‌ی اطلاعاتی	تراکم اطلاعات
کنترل اطلاعات	فیزیولوژی اطلاعات
اطلاعات کلیدی	حفاظت اطلاعات
تهیه‌ی اطلاعات (کسب اطلاعات)	عطش اطلاعاتی
برنامه‌ی اطلاعاتی	ویژگی‌های اطلاعات
زیرساخت اطلاعاتی	جنبه‌های اطلاعات
بازنگری اطلاعات	ابعاد اطلاعات
اختلاف پتانسیل اطلاعاتی	منبع اطلاعات
اندازه‌گیری اطلاعات	دسته‌بندی اطلاعات
عدم قطعیت اطلاعاتی	طبقه‌بندی اطلاعات
دریای اطلاعات	رده‌بندی اطلاعات
	فقره‌ی اطلاعاتی
	مجموعه‌ی اطلاعاتی
	نقد اطلاعات
	جنبه‌های انسانی اطلاعات
	انقلاب اطلاعات
	میدان اطلاعاتی
	فضای اطلاعاتی
	شاهراه اطلاعاتی
	پیوستار اطلاعات
	برون داد اطلاعات

جمع‌بندی (ترکیبات اطلاعات از نام تا دانشکده)

مسائلی در این جا به زبان ساده بیان شد که ممکن است به خاطر ملموس و ساده بودن، بدیهی به نظر برسند، اما باید یادآوری شود که این نوع نگاه که در این نوشتار می‌بینید، حاصل مدت‌های طولانی مطالعه‌ی عمیق، و تأمل و تفکر بر ابعاد علم، دانش و اطلاعات و به خصوص علم اطلاعات و دانش‌شناسی است.

در این جا یک بار مهم‌ترین سؤالات رشته را یادآوری می‌کنم: اطلاعات چیست، جایگاه آن کجاست و چرا ما به دنبال آن هستیم؟ ابعاد آموزشی اطلاعات کدامند؟ اولویت‌های پژوهشی اطلاعات کدامند؟ بازار و کاربرد اطلاعات چگونه و در کجاست؟ و هماهنگی این چهار محور (شناخت- آموزش- پژوهش- بازار) و حرکت به سوی محور پنجم یعنی آینده‌ی اطلاعات و جایگاه اطلاعات در آینده، چگونه میسر می‌شود؟ سطوح عدم توافق و ناهماهنگی در این پنج محور همچنان که در حال حاضر مشاهده می‌شود، تمام تلاش‌های پژوهشگران و مجریان علم و حرفه‌ی اطلاعات را بی‌نتیجه می‌کند. در مقابل هماهنگی مبتنی بر فلسفه‌ی اطلاعات، باعث هم‌افزایی در بین این محورها می‌شود و توان ما را برای رسیدن به هدف، چند برابر می‌کند.

اطلاعات یک مفهوم پایه و بنیادی و در عین حال یک حوزه‌ی میان‌رشته‌ای و حتی فرارشته‌ای است که مثل فلسفه، فلسفه‌ی علم، روش‌شناسی، آموزش، پژوهش، ارتباطات، فناوری، مدیریت، مدیریت دانش، و علم‌سنجی در دل تمام رشته‌های علمی دیگر، حضور و وجود دارد. هیچ رشته‌ی علمی‌ای وجود ندارد که بتواند نسبت به بررسی اطلاعات ودالات‌های آشکار و ضمنی آن در رابطه با خود بی‌توجهی کند. امروزه روشن شده است که پدیده‌ی اطلاعات نقش مهمی در تمامی فعالیت‌های انسانی و اجتماعی ایفا می‌کند. ما ممکن است عمق و گستره‌ی پیوند اطلاعات با مسائل و موضوعات مختلف را به وضوح درک نکرده باشیم، و در مطالعه‌ی اطلاعات به تأثیر پیوستگی و ترکیب اطلاعات با مقوله‌های مهم هستی توجه نکرده باشیم. عمق و گستره‌ی ترکیبات اطلاعات در این مقاله بیانگر این نکته است که به راستی کم‌تر مفهومی تا این حد توانسته است با مفاهیم و اصطلاحات دیگر ارتباط برقرار کند؛ طوری که می‌توان گفت اطلاعات بخش ناگسسته‌ی جهان هستی است. ترکیب اطلاعات با مقوله‌های دیگر بیانگر سیر رو به رشد استفاده از این مفهوم در دنیای امروز است؛ حال آن که انزوای یک واژه یا مفهوم، نشانه‌ای از حرکت روبه زوال آن است.

در این مقاله تأکید روی خود اطلاعات و برنامه‌ریزی برای علم و مدیریت اطلاعات است. ادعا شده است که کار با این ترکیبات موضوعی باز و ادامه دار است و تمامی ابعاد و وجوه اطلاعات از صدر تا ذیل را در بر خواهد گرفت: از نظر تا عمل، از نام تا دانشکده، از آموزش تا پژوهش، از گذشته تا آینده، از موضوعات عادی تا موضوعات داغ، از گستره تا عمق، از مسائل حاشیه‌ای تا مسائل کانونی و هسته، از اشتراکات تا افتراقات، از موانع تا راهکارها، از مزایا تا بلایا، از بی‌اهمیت‌ترین موضوعات تا مهم‌ترین آن‌ها، از فرد تا جمع، از فناوری تا فرهنگ، از داده تا خرد، انتخاب ترکیبات اصلی و فرعی براساس پارادایم غالب، از اطلاعات کتاب‌شناختی تا متن کامل اطلاعات، از کارگزاران و دست‌اندرکاران هر رشته تا مخاطبان و جامعه‌ی هدف، از چاپی تا الکترونیکی، از دانش مدون و عینی تا ذهنی، از تولید تا مصرف، از ساختار تا محتوا، از جنبه‌های انسانی تا جنبه‌های ماشینی، از طبیعی تا انسانی، از کل تا جزء و برعکس، از انسان تا اطلاعات، از انسان و اجتماع تا هر بستر و زمینه‌ی موضوعی، از پایه تا نوآورانه، از ملی تا بین‌المللی، از افتراق تا اشتراک، از وابستگی به این دوگانه‌ها تا رهایی از این دوگانه‌ها، و از علم تا مدیریت، این قبض و بسط همچنان ادامه پیدا می‌کند. این چالشی برای پژوهشگران حوزه‌ی اطلاعات خواهد بود.

قبض و بسط رشته‌ای در علم و مدیریت اطلاعات را هم می‌توان با توجه به ترکیبات اطلاعات و بر مبنای این ترکیبات عملیاتی کرد (نگارنده قبلاً در سرسختی با عنوان قبض و بسط رشته‌ای در علم اطلاعات این موضوع را توضیح داده است). از مفهوم پایه‌ی اطلاعات تا دانش وسیع در دانشگاه یا دانشکده‌ی اطلاعات، این قبض و بسط از کل به جزء و از جزء به کل، قابل پی‌گیری است. برای مثال رشته‌های مختلف در یک دانشکده‌ی اطلاعات را می‌توان براساس چند معیار پایه مثل توجه به محمل، مکان، موضوع و رشته‌های علمی دسته‌بندی کرد. گاهی محمل و مکان با هم هستند: سازمان‌ها و نهادهای نگهدارنده‌ی اطلاعات و محمل‌های نگهداری اطلاعات. موزه‌ها نوع خاصی از مصنوعات را در خود دارند. مراکز اسناد، آرشیو اسناد هستند، کتابخانه‌ها از انواع دیگری از منابع استفاده می‌کنند. مثلاً گرایش‌های مدیریت آرشیو یا نسخه‌شناسی به محمل توجه دارند و

ترکیب یک نوع خاص از محمل‌های اطلاعاتی هستند. گرایش مدیریت انواع کتابخانه‌ها مثل مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی، مدیریت کتابخانه‌های عمومی، مدیریت کتابخانه‌های تخصصی، مدیریت کتابخانه‌های آموزشگاهی و دیگر انواع مراکز اطلاعاتی براساس توجه به مکان در ترکیبات اطلاعات قابل بسط و تعریف هستند. در دنیای جدید محمل و مکان اهمیت گذشته‌ی خود را از دست داده است؛ و فضای مجازی و وب محمل منابع الکترونیکی و نوین و فرصتی برای یکپارچه‌سازی تعداد زیادی از محمل‌های گذشته است. در این بین آن چه همواره پایدار می‌ماند، نیاز همیشگی انسان به اطلاعات است. بنابراین، با خارج شدن از محدودیت‌های محملی و مکانی و در توجه به موضوع، گرایش‌هایی مثل مدیریت اطلاعات تجاری، مدیریت اطلاعات سلامت، مدیریت اطلاعات کشاورزی، مدیریت اطلاعات حقوق و مدیریت اطلاعات دیگر حوزه‌های علمی را میسر خواهد ساخت. این موضوع تا آن جا قابل بسط است که حتی به عنوان مدیریت اطلاعات موضوعات و مسائل خاص هر فرد، سازمان و اجتماعی قابل پی‌گیری است.

اگر اطلاعات را در ترکیب کلی دانش و دانشگاه اطلاعات در بالاترین سطح تصور کنیم. معیارهای اصلی و اولیه می‌تواند معیار دسته‌بندی دانشکده‌های اطلاعات باشد و معیارهای بعدی می‌تواند گرایش‌ها و رشته‌های هر دانشکده را تشکیل بدهد. در سطوح بعدی هم این موضوع همچنان قابل تسری است. در هر کدام از رشته‌ها یک برنامه‌ی درسی وجود دارد. در این برنامه هم می‌توان براساس ترکیبات اطلاعات برنامه را به صورت نظام‌مند و خودسازمانده پیش برد. حتی در سرفصل هر یک از دروس مربوط به علم و مدیریت اطلاعات در جزئی‌ترین حالت هم این ترکیبات قابلیت کاربرد دارند. همچنان که در این نوشته در مورد مبانی و ابعاد شناختی، گونه‌ای از سرفصل‌های اصلی یک درس با توجه به ترکیبات اطلاعات ارائه شده است. تمامی این موارد به آموزش در حوزه‌ی اطلاعات بر می‌گردد. در حالی که کاربرد ترکیبات اطلاعات تنها به آموزش محدود نمی‌شود. در بخش پژوهش در این حوزه و تعیین دامنه و قلمرو و زمینه‌های کلی و اصلی رشته گرفته تا جزئی‌ترین مسائل پژوهش را نمایان می‌سازد. در این راستا در وهله‌ی اول تمام ترکیبات را به نوعی می‌توان حوزه‌های پژوهشی این حوزه فرض کرد. یا از کل به جزء این ترکیبات را دسته‌بندی کرد. اولویت‌های پژوهش و ترکیبات داغ را با توجه به مطالعات تاریخی و فلسفی و توجه به شرایط و مقتضیات روز تعیین کرد. یا پژوهش در اطلاعات را به موضوعات و مسائل خاص هر فرد، سازمان و اجتماع تسری داد.

روابط بین‌رشته‌ای چیزی جز ترکیب اطلاعات با دیگر مقوله‌ها و حوزه‌ها نیست و همین ترکیبات و چگونگی چینش اطلاعات و رابطه‌های پسوندی و پیشوندی و تمام انواع رابطه‌هاست که روابط میان رشته‌ای اطلاعات با دیگر رشته‌ها را نمایان خواهد ساخت.

چالش‌های اطلاعات را می‌توان در قالب ترکیبات منفی و موانع اطلاعات دنبال کرد و آن را از طریق همین ترکیبات دچار قبض و بسط کرد. جایگاه یک رشته هم از طریق شناسایی روابط و چگونگی ارتباط و قرار گرفتن یک حوزه در بین دیگر حوزه‌ها نمایان می‌شود که ترکیبات اطلاعات به خوبی بیانگر این موضوع است. تمامی این توضیحات و قبض و بسط‌هایی که در ترکیبات اطلاعات روی می‌دهد به نوعی بیانگر و نمایانگر عمق و گستره‌ی مفهوم اطلاعات هستند. از این رو بسط ابعاد شناختی و کاربردی اطلاعات از طریق این ترکیبات قابل پی‌گیری خواهد بود. حتی توجه به ناشناخته‌های این حوزه هم در قالب باز بودن و گشودگی ترکیبات قابل تبیین است.

توجه به این ترکیبات در ابعاد مختلف رشته کارساز و راهگشا خواهد بود. تأثیر ترکیبات بر نام‌گذاری رشته هم یکی از این موارد است. یکی از سؤالاتی که درباره‌ی تأثیر ترکیبات اطلاعات بر نام‌گذاری می‌توان پرسید این است که از بین این همه واژه که با اطلاعات ترکیب شده‌اند کدام واژه در برچسب اصلی نام، برای ترکیب با اطلاعات مناسب‌تر است: علم اطلاعات، مطالعات اطلاعات، مدیریت اطلاعات، اطلاع‌شناسی، کاربرد اطلاعات، علم و مدیریت اطلاعات، مطالعه و مدیریت اطلاعات، اطلاعات و دانش، اطلاعات و ارتباطات، علم اطلاعات و دانش، مدیریت اطلاعات و ارتباطات، مدیریت اطلاعات و ارتباطات، علوم و فناوری اطلاعات، یا علم اطلاعات و دانش‌شناسی. در این ساختار چیزی که قابل چشم‌پوشی نیست خود کلمه‌ی اطلاعات است. در مرحله‌ی بعد باید دانست که رویکرد غالب در توجه به مفاهیم در دنیای امروز اضافه

حیدری: نظریه‌ی ترکیبات اطلاعات: نمایشی از عمق و گستره‌ی اطلاعات در...

کردن دو وجه شناختی و کاربردی آن‌ها با اصطلاحات علم و مدیریت است. در این بین ابعاد تکنولوژیکی هم به این وجوه اضافه شده است و با این تفاسیر رسیدن به تفاهم در این باره دور از دسترس نیست. از نگاهی دیگر با تکمیل این کلمه و توجه به ابعاد معنایی و مترادف‌های آن، ممکن است لازم شود مفاهیمی مانند دانش و علم و ارتباط را هم مورد توجه قرار داد.

گسترده‌ی ترکیبات اطلاعات چه در ترکیبات مربوط به فرایند اطلاعات- که در حالت سنتی و در رشته‌ی ماسه محور عمده دارد (فراهم‌آوری، سازماندهی و اشاعه)، در دنیای امروز بسط زیادی پیدا کرده است- و چه در خیل عظیم ترکیبات اطلاعات در تک‌تک سرتیترهایی که در این نوشته وجود دارد. پژوهشگران را دچار سرگشتگی می‌کند و این سؤال را پیش می‌آورد که آیا مطالعه در باب این چرخه‌ی گسترده و بی‌پایان و تمام ترکیبات دیگر در یک حوزه‌ی خاص کار ارزشمندی است و حول محور یک حوزه قابل جمع‌بندی هست یا خیر؟ و یکی از راه‌های پاسخ‌گویی به این سؤالات همین قبض و بسط اطلاعات در قالب ترکیبات اطلاعات است.

توجه به معنای ترکیبات نیز خود یکی از محورهای توجه به ترکیبات اطلاعات است. مفهوم اطلاعات را باید از محدودیت‌های رشته‌ای و تاریخی آزاد کرد. فلسفه و اهداف مهم‌ترند! برداشت‌های کارآمد و نوین می‌توانند راهگشا باشند. شکستن و گسترش مرزهای اطلاعات و دانش در ابعاد فردی و شخصی، سازمانی، رشته‌ای و تخصصی، کشوری و جهانی در قالب همین ترکیبات قابل پی‌گیری است.

در نهایت یک بار دیگر تأکید می‌شود که در راستای تک‌تک سرتیترهای این نوشتار می‌توان تک‌تک نتایج و پیامدهای این نوع برخورد با اطلاعات را نمایان و ارائه کرد. یا از روشن کردن مفهوم تا عملیات اطلاعات یک به یک مسائل را با این ترکیبات تحلیل نمود.

Horri, A. (2008). Introduction to informology. Tehran: Dama; Ketabdar.

Butler, P. (2003). An Introduction to library science. Translated by H. Ebrami, Tehran: National Library of Iran.

COPYRIGHTS

© 2022, by the authors. Licensee SCU, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

